

PROF. DR. SAİM SAKAOĞLU İLE SÖYLEŞİ

An Interview with Prof. Dr. Saim Sakaoğlu

Gül Jale GÖNCÜLER*

1. Akademik özgeçmişiniz hakkında bilgi verebilir misiniz?

Daha lise yıllarında 'akademisyen' olmaya karar vermiştim. Profesörün ne olduğunu bilmeyen ben, 'araştırma'nın peşine takılmak istemiştim. Edebiyat derslerime başka kitaplardan da hazırlanarak farklı bir 'edebiyat öğrencisi' görünümü vermiştim. Nitekim, daha sonra Ankara Üniversitesi Rektör Yardımcılığına kadar yükselecek olan sınıf arkadaşım merhum Prof. Dr. Latif Çakıcı'yla ortaklaşa bir 'Halk Edebiyatı' programı hazırlamış ve iki ders saati süresince arkadaşlarımıza sunmuştuk. Öğretmenimizin Cahit Öztelli olduğunu belirtmeliyim.

Üniversite öğrencilik yıllarım hep okumakla geçti. Bol bol makale ve kitap okudum. Ancak bunların bir teki bile halk edebiyatı ile ilgili değildi. Çünkü, öğrencisi olduğum İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde halk edebiyatı dersi yoktu!

Tokat Gazi Osman Paşa Lisesinde edebiyat öğretmeni olduğum yıllarda (1965-1967) bilimsel çalışmanın kapısını aralamaya başlamıştım. Bir yandan kamyon kasalarında köylere gidiyor, öbür yandan da yolu olmayan yaylalara tırmanıyordum. Tokat'ta iken ilk bilimsel makalemi Kâşgarlı Mahmud ve eseri ile ilgili olarak yayımladım.

Ve, upuzun bir 'Erzurum Yılları...' Tam 21 yıl... (1967-1988). Erzurum benim ikinci ilimdir. Erzurum'da göreve başlamasaydım belki de bir emekli edebiyat öğretmeni olarak yaşıyor olacaktım. İlk yıllarımda dönemin yöneticilerinin destekleriyle ayaklarım yere bastı. Merhum Rektörümüz Prof. Dr. Kemal Bıykoğlu ile Dekanımız Prof. Dr. Şaban Karataş'a ne kadar teşekkür etsem azdır.

Bundan sonrasında çark kendiliğinden dönmeye başladı. 1969-1971 yılları arasında hazırladığım doktora tezimi (o yıllarda yüksek lisans aşaması yoktu.), ABD'deki 16 aylık araştırmalarım (Lubbock-Texas ve Los Angeles-California / Şubat 1974-Mayıs 1975) bana çok şey kazandırdı. Texas'ta Prof. Dr. Warren S. Walker'ın ve California'da Prof. Dr. Wayland D. Hand'in lisansüstü derslerini dinlemek bana büyük yararlar sağladı. Buralardan edindiğim bilgilerle doçentlik tezimi hazırladım ki konu ve yapısı açısından bir ilktir.

Ve 1988 yılının 27 Eylülünde Selçuk Üniversitesinde profesör olarak göreve başladım. (O yıllarda profesör olmak için başka bir üniversiteye gitmeniz gerekiyordu.)

1973'te başlayan bildiri dünyası, Konya'da hızlanan toplantı düzenleme fırtınası benim akademik hayatımın renkli sayfalarını oluşturur.

* Gazi Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halkbilimi Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara.

2. Erzurum Atatürk Üniversitesindeki çalışmalarınız ve bunların sağladığı katkılar nelerdir?

Erzurum Atatürk Üniversitesinde görevliyken doktor oldum, doçent oldum, profesör adayı oldum. Hep öğretici olarak kaldım; herhangi bir yönetim görevim olmadı. Doktoram, alanında bir ilktir. Özellikle *Giriş* kısmı yıllarca (hâlâ da sürüyor.) pek çok gencimizin yararlandığı bir kaynak oldu. ‘Masal’ üzerine çalışacağım; ne yeterli bilgim var, ne de kaynak... Aylar süren Ankara ve İstanbul araştırmalarım şunu gösterdi: Türk masalcılığının tarihi yazılmamış! O hâlde ben önce bu işi çözeyim, sonra da Gümüşhane masallarına eğileyim.

Doçentlik konumu belirlediğim zaman, görüşlerine başvurduğum hocalarım beni yüreklendirdiler. Çünkü onlar da biliyorlardı ki bu alan da boştu, hatta bomboştu. Çok konulu kitapların birkaç sayfasına sıkıştırılmış bir-iki değerli çalışmanın (Pertev Naili Boratav, Sedat Veyis Örnek, vb.) ötesinde sayılı metin yayınları vardı. Mitoloji çalışmalarını ise konumuzun dışında tutuyoruz.

ABD’den deniz yoluyla postaya verdiğim, biri kaybolan 15 büyük çuval dolusu kitap, dergi ve fotokopi arasında efsanelerle ilgili epey malzeme vardı. Zaten Prof. Hand dünyanın en önde gelen efsane araştırmacılarından. Aylarca süren çeviriler, katalog çalışmaları bana çok şey kazandı. 1980 yılında basılan bu çalışmamın da baş tarafı, ne acıdır ki, kaynak gösterilmeden yağmalanmaya devam ediyor. Avrupa’da 1959’da başlayan kongre çalışmaları yıllarca sürmüştü. Ben bu yıllarda, ‘Kongreler Devri’ adını vermiştim. Benim bazı hırsızlarım bu adın Avrupalılarca verildiğini sanarak çalmaktan geri kalmamışlardı.

Konya’ya gelir gelmez yönetici oldum. Zor işti ama bilimsel çalışmalarla yöneticiliği birlikte yürüttüm.

3. “Gümüşhane Masalları” adlı çalışmanız hakkında bilgi verebilir misiniz? Bu çalışmanızda izlediğiniz yöntem ve bu yöntemi uygulama nedeniniz nedir?

Gümüşhane benim için haritada bir nokta idi. Araştırma konumun Doğu Anadolu bölgesinden olmasını isteyen dönemin dekanı merhum Prof. Dr. Selahaddin Olcay’ın da kabulü ile Gümüşhane’yi seçtim. Çünkü ili, kuzeyden güneye bağlayan Trabzon-Erzurum hattının dışında doğru dürüst bir yolu yoktu. Bu, anayolun dışında kalan köy ve kasabaların özgün ürünlerini koruduğu anlamına geliyordu.

Öncelikle, nüfusu 100’ün üzerinde olan bütün köylere mektup gönderdim. Tabii ilçelerle beldeler de unutulmadı. 1969 yazında, aylarca süren dört yolculuk yaptım. İli, doğudan batıya, kuzeyden güneye taradım. Bu konuda dönemin rektörü olan Prof. Bıyıkoğlu’nu rahmetle anıyorum. Bana bir cip ve şoför vermişti. Böylelikle yolları ‘düz’ eylemiştik.

Çalışmamdaki yöntemin belirlenmesinde merhum danışman hocam Prof. Dr. Mehmet Kaplan’ın yol göstericiliğinin önemli bir yeri vardır. Giriş’i ben ekledim. İnceleme kısmını birlikte planladık. Elimizin altında örnek olacak bir kaynak yoktu. Merhum Mehmet Tuğrul’un 1946’da sunduğu doktora tezi 1969’da yayımlanmıştı. O da, birden fazla konuyla ilgiliydi. O hâlde çıkış noktasını biz bulmalıydık. Konulara yorum getiren, tahlil konusunda uzman olan hocamın görüşleri doğrultusunda planımızı belirledik. Daha başka yollarla da yaklaşabilirdik masallarımıza... Prof.

Seyidođlu, Prof. Günay daha sonra farklı uygulamalar getirdiler. Güzel de oldu.

4. Halk edebiyatı ve folklor ilişkisi hakkındaki düşünceniz nelerdir?

Halk edebiyatı ile folklor ilişkisi hakkında kısaca bir şeyler söylemek isterim. 22 yıl önce Eskişehir’de sunduğum bir bildirimim adı ‘Halk Edebiyatı Kavramı Üzerine’ idi (bk. *II. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri / 7-9 Mayıs 1985 -Eskişehir*, Eskişehir 1987, 287-294). Burada folklor ve edebiyat iki ana konu olarak ele alınmıştı. Birbirine teğet olan bu iki çemberin ilkinin içindeki halk edebiyatı ile ikincisinin içinde yer alan âşık edebiyatı kavramları da içte, aynı noktada birbirlerine teğet durumda gösteriliyordu. Yani halk edebiyatına halk biliminin içinde yer verilirken âşık edebiyatına da halk edebiyatının içinde yer veriliyordu. Halkın ortak (anonim) ürünleri elbette halk biliminin içinde yer almalıydı. Ya halkın yarattığı ve sahibi bilinen ürünler? Onların halk biliminin içinde yeri olamazdı; onların yeri genel anlamıyla edebiyattı. Ben böyle düşünüyorum.

5. Türkiye’deki halkbilimi çalışmalarını ile ilgili eksik bulduğunuz yönler nelerdir ve bu yönlerin giderilmesi konusundaki düşünceleriniz nelerdir?

Eksik çok... İyi niyetle yola çıkanlar da çok... Sistematik olmaya özen göstermeliyiz. Üniversitelerde bilim biraz ucuzladı gibi... Onlarca yüksek lisans öğrencisi... Henüz yolun başındaki hocalar... Yabancı kaynakları görmeden veya üçüncü elden (ikinci değil) gören gençler... Gelin, bu yarayı deşmeyelim; başka bir ortama, bilimsel bir toplantıya bırakalım.

6. Çalışmalarınızın efsaneler üzerinde yoğunlaştığınızı görmekteyiz. Bunun sebebi ve sizin efsanelere bakışınız nedir?

Efsane elbette halk anlatmalarının en şanslısıdır. Her yaşa seslenebiliyor. Ben efsanelere bayılıyorum. Yeni bir efsaneyi dinlerken sonunu büyük bir merakla bekliyorum.

Bir kere doğentlik tezimle efsane dünyasına girmiştim ve bir daha içinden çıkamadım. Önce üzerinde durulmamış bir konu, sonra hayatla iç içe olan bir konu aynı zamanda. Efsane, vatanımızın tarihidir, adıdır, coğrafyasıdır, kısacası her şeyidir. Dünyü bugüne bağlar. Bizi bize tanıtır. En önemlisi üzerinde çalışmaya değer bir konu zenginliğine sahiptir. Ve bir de karşılaştırmalı çalışmalara sonuna kadar açıktır.

7. Konya Selçuk Üniversitesindeki çalışmalarınızdan bahsedermisiniz?

Konya’ya gelişimle birlikte ilgili bölümlerde üvey evlat işlemi gören halk edebiyatı ve halk bilimi derslerine hak ettikleri yerleri verdik. (Benim ayrılmamdan sonra bazı dersler kaldırıldığını da belirtmeliyim.) Eşim de halk edebiyatı öğretim görevlisi idi. Fen-Edebiyat Fakültesindeki derleri birlikte yürüttük; Eğitim Fakültesindeki derslere de ben giriyordum. Çünkü orada meslek dersleri de okutulduğu için bilim derslerinin sayısı Fen-Edebiyat Fakültesindeki kadar değildi.

Fen-Edebiyat Fakültesinde benden önce görev yapan meslektaşım ve öğrencim Yard. Doç. Dr. (Şimdi Prof. Dr.) Pakize Pervin Aytaç Hanımefendinin başlatıp Konya’dan ayrıldığı için tamamlanamayan, alanında Türkiye’nin ilk olan merkezi hayata geçirdik. 12 Ocak 1989

tarifli *Resmî Gazete*'de yayımlanan 'Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin yönetmeliği bir ilkti ve daha sonra on kadar üniversite yönetmeliğimizden yararlandı. 25 Ocak 1989'dan emekli olduğum 20 Mart 2006 tarihine kadar, altı dönem başkanlığını yaptım. Bu arada iki uluslararası, beş ulusal halk edebiyatı ve folklor kongresi düzenledim. Ülkemizde bir ilk olarak geleneksel halk mimarisi kongresini de gerçekleştirdik.

Öğrencilerimizin ödevleri, bitirme tezleri ve bazılarının öğretmen olarak görev yaptıkları yerlerden gönderdikleriyle oluşan bir arşiv kurduk. El yazısıyla başlayan ödevler bugün; çıktılı, kasetli, disketli ve CD'li olarak teslim edilmektedir.

Merkezimizde bir de ihtisas kitaplığı kurdum.

Onlarca öğrencinin yüksek lisans ve doktora çalışmalarında danışman oldum.

Daha fazla ne söyleyeyim ki... Uzayı gidecek işte...

8. Akademik hayatınız boyunca gerçekleştirmeyi hedeflediğiniz isteklere ulaşabildiniz mi?

'Ulaştım' diyemem. Gerçek bir bilim adamının da 'Ulaştım' diyeceğini sanmıyorum. "Prof." olduğu gün bilimle ilgisi ni kesenler varsa ancak onlar 'Ulaştım' diyebilir.

O kadar çok istediğim vardı ki... Türk Masalları Tıp Kataloğu, Türk Efsaneleri Tıp Kataloğu, Türk Saz Şiiri Tarihi, vb. ancak bunların hepsi bir ekip işidir, ekip... Ekibinizi kuramazsanız bir şey yapamazsınız. Prof. Ali Berat Alptekin zaten çok dolu. Esmâ kızımız Elazığ'da... Metin Ergun kâh Konya'da, kâh TBMM'de... Zekeriya'nın en sevdi-

ği kuş leylek... Hayalleriniz olsun, gerçekleştirmemişse bile üzülmeysin. Ben öyle yaptım.

Bir hayli âşık edebiyatı kitabı yazdım, bibliyografyalarımın sayısı da az değil. İlk ad bilimi kitabının üzerinde benim adım yazılı. Doçentlik tezim çok önemli bir çalışma... Bana 1990 yılının büyük bir edebiyat ödülünü getirdi. Dev eserim Karaca Oğlan da öyle. Gerçi onu 'Güneş' gibi görüp 'balçık'la sıvamaya kalkışan olduysa da aldığı cevaplarla köşesine çekildi. Hangi birini sayayım. Nasreddin Hoca'mızın onurunu kurtardığım için eleştirildim. Neyse...

9. Hayattayken adına armağanlar düzenlenen bir akademisyensiniz. Bununla ilgili duygu ve düşünceleriniz nelerdir?

En zor soru bu galiba... Beşeriz, zaaflarımız vardır elbette... Siz bu armağanlarla ne kadar mutlu oluyorsanız, lağım fareleri kılıklı birtakım mahlukat da o kadar zelil oluyor. Bir dostumun dediği gibi, onca armağan kitabına lâ-yık olurum da, "Sevinmem mi?" Ancak her armağanın arkasında bir kahraman vardır. Bu kahramanın benim armağanlarımda Ali Berat Alptekin'dir. O benim ilk doktora öğrencim ve ilk asistanımdı. O bir 'vefa abidesi'dir. Sağ olsun...

Armağanlar, bilginlerin ikinci ömürleridir.

10. SOKÜM çalışmaları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Son zamanlarda bir SOKÜM fırtınası esmeye başladı. Onun da bir kahramanı olmalı... MİFAD yıllarıydı galiba... O kahramanı Kültür Bakanlığında görevliyken tanıyıştık. Gençti, uyanıktı, çalışkandı, gayretliydi, enerjikti, vb. Sonra karşımıza gencecik bir profesör olarak çıktı. Heyecanı ve meslek aşkı ona çok

şey yaptırdı. Kardeşim ve meslektaşım Pof. Dr. M. Öcal Oğuz'u kutluyorum.

Soru galiba SOKÜM idi, değil mi? Ama bir Oğuz'suz SOKÜM düşünülebilir mi? Elbette ki hayır.

SOKÜM güzel çalışmalar sergiliyor. Bir kısmına benimde katıldığım bilimsel toplantılar bu çalışmaların başında geliyor. SOKÜM'ün ileride daha çok şeyler yapacağından eminim. SOKÜM'e emek verenleri kutluyor, başarılarının sürekli olmasını diliyorum.

11. Sizin Türk dili üzerindeki hassasiyetiniz biliyoruz. Son zamanlarda oluşan sokak dilleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Bunların önüne nasıl geçilebileceğini düşünüyorsunuz?

O tür dillerin önüne geçmek sanıldığı kadar kolay olmayacaktır. Televizyon kanallarının dizileri ile sözde eğlence programları o tür dillerin ücretsiz reklamını yapıyor. Bir de gençlerin ilgi gösterdiği mizah dergileri var. Onların dilleri de TV'yi aratmıyor.

Yasa ile önlemeyi önermeyeceğim; olmaz çünkü. "Eğitimle mi çözelim?" sorusuna da "Evet." diyemeyeceğim. İnsanları bazı konularda şuurlandırmalıyız. Bu şuuru elde edemeyenlere eğitim ne yapabilir ki?

Bu konuda işimiz zor!

12. Yeni yetişen bilim adamı adaylarına tavsiyeleriniz nelerdir?

Vallahi bizim zamanımızda bize yardımcı olacak hoca sayısı çok azdı ve biz onlardan elimizden geldiğince yararlanırdık. Şimdiki gençlere, "Gel de filan konu üzerinde konuşalım." diyemiyoruz. Çünkü onlar her şeyi biliyor ve az zamanda çok şeyi öğrenmişler! Okumalılar, okumalılar... Kitaplığında mutlaka bulunması gereken kitabı ödünç alıp oku-

yan adam bilim adamı (son zamanlarda 'bilim insanı' diyorlar.) olmaz, olamaz. Yabancı kaynaklara eğilsinler, alanında dün ve önceki gün yapılan çalışmalara eğilsinler, sadece hocalarının yazdıklarını değil, başka hocaların yazdıklarını da okusunlar.

Yazdıklarını mutlaka bir hocasına okutsunlar; gerektiği zaman astlarına da okutsunlar. Gençlerin gayreti ve enerjisi var, onlardan yararlanmak gerekir. Ama hocaların da tecrübeleri var ki onlar asla ihmal edilmemeliydi. Keşke bugünkü tecrübelerimle 25-30 yaşlarımdaki enerjimi o yıllarda birleştirebilseydim.

Tabii saygı, vefa ve dürüstlük... Bilim tarihi, hocalarına savaş açan gafillerle dolu. Vefanın ne olduğunu unutanlar, bilseler de bilgin olamazlar. Gençlerin bilgin olmaları en büyük isteğimdir.

13. Bundan sonra yapmayı düşündüğünüz herhangi bir projeniz var mı?

Projelerim var ama bir kısmına başlayabileceğimi, bir kısmını bitirebileceğimi sanmıyorum. Dileğim odur ki hayırlı haleflerim bizim yarım bıraktıklarımız tamamlarlar.

Konya ile ilgili olarak pek çok yazı kaleme aldım; onların bir bütün oluşturmalarını istiyorum.

Hepsini yazmayalım belki aynı konuları çalışacak arkadaşlarımız vardır, önlerini kesmeyelim. Birkaç yıl önce 20'den fazla projesini ad olarak yayımlayan bir arkadaşımızı geçen yıl kaybedivermiştik.

Sevgili öğrencim, bu inceliğiniz, bu güzel sohbetimiz için size teşekkür ediyor, başarılar diliyorum.